

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

Шифр _____

Наказ ректора
про затвердження теми

«До захисту допускається»
завідувач кафедри
_____ І.І. Рекуненко

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

“Особливості удосконалення організаційно-правових форм діяльності депутатів місцевих рад (на прикладі Сумської міської ради)”

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійна програма «Державна служба»

Студента гр. ДС.мз-01с/2 Коваленко Ю.Ю.

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Коваленко Ю.Ю.
(підпис)

Науковий керівник: _____ доц., канд. екон. наук. Павленко О.О.

Суми 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

_____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
за спеціальністю

281 Публічне управління та адміністрування (Державна служба)

студентці групи ДС.мз-01с/2

Коваленко Юлії Юріївні

1. Тема роботи: «Особливості удосконалення організаційно-правових форм діяльності депутатів місцевих рад (на прикладі Сумської міської ради)», затверджена наказом по СумДУ № _____ від „_____” _____ 20____ р.
2. Термін подання студентом закінченої роботи 08.12.2021.
3. Мета кваліфікаційної роботи: вивчення структури органу місцевого самоврядування на прикладі діяльності депутатів Сумської міської ради.
4. Об'єкт дослідження: діяльність депутатського корпусу Сумської міської ради.
5. Предмет дослідження: особливості застосування основних форм діяльності депутатів місцевої ради.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах Конституції України, Законів України, наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі теорії управління, інтерне-ресурсів, статистичній звітності організації, результатів опитування, одержаних безпосередньо автором.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
--------	---------------	----------------

I	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	01.11.2021
II	АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД	15.11.2021
III	ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД	25.11.2021

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:
У розділі 1 студент повинен дослідити роль, значення і структуру інститутів місцевого самоврядування у системі публічного права та визначити організаційно – правовий статус депутатів місцевих рад та зміст їх основних повноважень.

У розділі 2 студент повинен розглянути організаційно – правову характеристику Сумської міської ради та провести аналіз основних організаційно – правових форми діяльності депутатів місцевих рад.

У розділі 3 студент повинен висвітлити основні проблеми і перспективи розвитку місцевого самоуправління в Україні та запропонувати шляхи удосконалення роботи представницьких органів місцевої влади з населенням на прикладі діяльності Сумської міської ради, також обґрунтувати необхідність підвищення кваліфікації структури депутатів СМР.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Павленко О.О., доцент кафедри управління, кандидат економічних наук	Павленко О.О. 21.10.2021	Коваленко Ю.Ю. 21.10.2021
2	Павленко О.О., доцент кафедри управління, кандидат економічних наук	Павленко О.О. 02.11.2021	Коваленко Ю.Ю. 02.11.2021
3	Павленко О.О., доцент кафедри управління, кандидат економічних наук	Павленко О.О. 16.11.2021	Коваленко Ю.Ю. 16.11.2021

9. Дата видачі завдання 21.10.2021, 02.11.2021, 16.11.2021.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис)

Павленко О.О.

Завдання до виконання одержав _____

Коваленко Ю.Ю.

(підпис)

АНОТАЦІЯ

У роботі було проведено теоретичне дослідження організаційно – правових форм діяльності місцевого самоврядування в Україні. Визначено роль та структуру інститутів місцевого самоврядування у системі публічного управління, визначено зміст організаційно – правового статусу депутатів місцевих рад.

Здійснено аналітичне дослідження організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад та досліджено організаційно – правову характеристику Сумської міської ради і основні організаційно – правові форми діяльності депутатів місцевих рад.

Вивчено основні напрямки удосконалення організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад. Висвітлено основні проблеми та перспективи розвитку місцевого самоуправління в Україні та напрацьовані шляхи удосконалення роботи представницьких органів місцевої влади з населенням на прикладі діяльності Сумської міської ради.

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи магістра.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел, який містить 41 найменування.

Загальний обсяг магістерської роботи становить 49 стор., у тому числі 2 рисунки, 1 таблиця, список використаних джерел 5 сторінок.

Мета работ вивчення структури органу місцевого самоврядування на прикладі діяльності депутатів Сумської міської ради.

Згідно окресленої мети було визначено наступне коло завдань:

- визначення ролі та з'ясування значення і структури інститутів місцевого самоврядування у системі публічного управління;
- визначення організаційно – правового статусу депутатів місцевих рад;
- аналіз змісту основних повноважень депутатів місцевих рад;
- проведення організаційно – правової характеристика Сумської міської ради;
- дослідження основних організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад;
- напрацювання основних напрямків удосконалення організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад.

Предметом дослідження є особливості застосування основних форм діяльності депутатів місцевої ради.

Об'єктом дослідження за обраною темою виступає діяльність депутатського корпусу Сумської міської ради.

Методи дослідження. Методологічну базу наукового дослідження складають методи класифікації, проведення аналогії, синтезу, системного аналізу, застосування методу спостереження, вимірювання, опису, експерименту.

Ключові слова: МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ДЕПУТАТ,
ДЕПУТАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МІСЦЕВІ РАДИ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	10
1.1. Роль, значення та структура інститутів місцевого самоврядування у системі публічного права.....	10
1.2. Визначення організаційно – правового статусу депутатів місцевих рад	13
1.3. Зміст основних повноважень депутатів місцевих рад.....	16
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД	20
2.1. Організаційно – правова характеристика Сумської міської ради.....	20
2.2. Основні організаційно – правові форми діяльності депутатів місцевих рад.....	25
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД	30
3.1. Основні проблеми та перспективи розвитку місцевого самоуправління в Україні.....	30
3.2. Удосконалення роботи представницьких органів місцевої влади з населенням на прикладі діяльності Сумської міської ради	34
3.3. Необхідність підвищення кваліфікації структури депутатів СМР	38
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

СМР – Сумська міська рада

(ОСН) – Органи самоорганізації населення

КСН – Комітетів самоорганізації населення

(ДЗ) – Депутатський запит

ВСТУП

Актуальність обраної теми випускної кваліфікаційної роботи зумовлена в першу чергу тим, що результативність влади в країні визначається рівнем ефективності влади на первинному рівні. Населення дає оцінку про роботу всієї державної машини після того, як визначить наскільки ефективно працює муніципальна влада.

Широке обговорення проблем стратегічного управління на рівні територіальних громад міст України може допомогти у втіленні на практиці сучасних підходів щодо стимулювання розвитку малих міст та системи місцевого самоврядування загалом. При цьому перше місце займає важливість фінансового забезпечення бюджетів територіальних громад малих міст.

Місцеве самоврядування в силу своєї соціальної природи та об'єктивних закономірностей децентралізації управління покликане вирішувати найскладніші проблеми.

Підвищенню активності територіальних громад відводиться дедалі більше уваги в українській науковій літературі, виступах політиків, на конференціях та форумах, засобах масової інформації. Вимога стратегічного планування на основі застосування демократичних методів управління задекларовано багатьма нормативними актами.

Питання демократизації української спільноти, децентралізації державної влади завжди були в центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, науковців, спеціалістів. В області державного та регіонального управління та місцевого самоврядування науково-практичними проблемами займаються відомі українські вчені: В.Б. Авер'янова, Г.В. Атаманчук, В.Д. Бакуменко, В.М. Вакуленко, В.Г. Князева, В.В. Кравченко, Ю.П. Лебединський, В.Ю. Смоленський, Г.С. Одинцова, В.П. Рубцова, О.Ф. Ткачук, В.П. Удовіченко, А.О. Чемеріса, Ю.П. Пластова та ін.

Об'єкт дослідження – діяльність депутатського корпусу Сумської міської ради.

Предмет дослідження – особливості застосування основних форм діяльності депутатів місцевої ради.

Мета дослідження – вивчення структури органу місцевого самоврядування на прикладі діяльності депутатів Сумської міської ради.

Для досягнення мети, окресленої в даній роботі нами були сформульовані наступні завдання:

- визначення ролі та з'ясування значення і структури інститутів місцевого самоврядування у системі публічного управління;
- визначення організаційно – правового статусу депутатів місцевих рад;
- аналіз змісту основних повноважень депутатів місцевих рад;
- проведення організаційно – правової характеристика Сумської міської ради;
- дослідження основних організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад;
- напрацювання основних напрямків удосконалення організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад.

Методологічною основою дипломної роботи є статистичний метод, методи соціологічних досліджень, метод аналізу документаційного потоку, метод порівняння.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1 Роль, значення та структура інститутів місцевого самоврядування у системі публічного управління

Особливу роль в демократичній державі відіграє місцеве самоврядування. Це такий спосіб розмежування влади, при якому її нижній рівень, найбільш наближений до населення, має значну автономію та самостійність у вирішенні питань місцевого життя, обирається населенням та несе відповідальність перед ними за свої дії.

Роль місцевого самоврядування дуже важлива у житті сучасного суспільства та представляє як науковий, і практичний інтерес для вчених, державних діячів, представників місцевих громад.

Під місцевим самоврядуванням розуміється право та реальна здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину громадських справ та керувати нею, діючи в рамках закону, під свою відповідальність та на користь місцевого населення. Це право здійснюється радами або зборами, що складаються з членів, обраних шляхом вільного, таємного, рівного, прямого та загального голосування. Ради чи збори можуть мати підзвітні їм виконавчі органи. Це положення не виключає звернення до зборів громадян, референдуму або будь-якої іншої форми прямої участі громадян, якщо це допускається законом [3].

Поняття «самоврядування», яке нещодавно вважалося в нашій країні суто академічним у сенсі його відірваності від реального життя, за короткий термін набуло характеру загальноживаного. Проте «самоврядування» багато в чому

залишається нам новим поняттям.

У прямому значенні слова термін «самоврядування» означає «сам керую собою, своїми справами», що передбачає певну автономність, незалежність суб'єкта при вирішенні своїх внутрішніх проблем.

Разом з тим, самоврядування, як і багато термінів у суспільних науках, не має закінченого та єдиного наукового тлумачення. У різних країнах, у різний час і різними авторами воно розуміється по-різному.

Самоврядування сприймається як відносно автономне функціонування будь-якої громадської організації, що забезпечується прийняттям членами цієї організації норм та рішень, що стосуються її життєдіяльності, передачею з історичної естафети традиційних соціокультурних цінностей та навичок соціальної поведінки, спільним веденням цими індивідами спільних для них справ, відсутністю в організації розриву між суб'єктом та об'єктом управління.

Самоврядування на місцях – сукупність органів, які мають визначені повноваження для вирішення питання місцевого значення та які не входять до системи органів державної влади.

Місцеве самоврядування передбачає організацію діяльності громадян, що забезпечує самостійне вирішення населенням питань місцевого значення, управління муніципальною власністю, з інтересом всіх жителів цієї території. Більш широке поняття місцевого самоврядування має на меті право і реальну здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину громадських справ та керувати нею, діючи в рамках закону, під свою відповідальність та в інтересах місцевого населення.

Місцеві органи влади створюються за принципом вибору з населення. Робота структури стосується суто індивідуальних питань муніципального рівня. Вони, як правило, стосуються земельних відносин, а також особистих питань громадян.

Відповідно до законів України та Конституції відбувається реалізація

влади та повноважень. В основу такого самоврядування лягли юридичні норми, прописані нормативно-правовими актами, що обумовлюють діяльність населення щодо вирішення економічних, територіальних та фінансових питань. Жителі, які проживають на цій території, обирають склад організації. Також цим можуть займатися обласні структури: вони підбирають та призначають склад організації.

Система місцевого самоврядування в Україні вибудована органами, які мають чітку структуру та суворий розподіл обов'язків між підрозділами.

Українське самоврядування відбувається через систему органів [12]:

- громади по територіях;
- ради в селах, селищах та містах;
- голова сільський, селищний та міський;
- органи виконавчої влади (сільських, селищних, міських рад);
- старости громадських рад, які об'єднані по територіях;
- районні та обласні ради, які реалізують питання територіальних громад сіл, селищ, міст;
- самоорганізуючі органи населення.

Визначимося зі складом українського самоврядування, яке представлено такою структурою [19]:

- сільською радою та її виконавчим органом (комітетом);
- селищною радою та її виконавчим органом (комітетом);
- міською радою та її виконавчим органом (комітетом);
- районною у місті радою та її виконавчим органом (комітетом);
- районною радою;
- обласною радою.

До складу ради входять депутати, обрані на місцевих виборах і повноваження яких визнані та не припинені.

Голова ради головує на пленарних засіданнях сесії ради депутатів.

Такі місцеві органи самоврядування, як сільські, селищні, міські (районні у місті) ради утворюють виконавчий комітет. Виконавчий комітет очолює голова відповідної ради.

Посади голови та секретаря ради є виборними, посади голови та секретаря виконавчого комітету – ні. Як правило, ці посади обіймають особи, обрані на місцевих виборах. Виконавчі органи не мають і не створюють таких органів місцевого самоврядування, як районні та обласні ради.

Функції та повноваження виконавчих органів на обласному та районному рівні виконують відповідно обласні та районні держадміністрації [32].

1.2 Визначення організаційно – правового статусу депутатів місцевих рад

Основні положення, що регламентують організаційний та правовий статус депутатів місцевих рад визначається рядом законодавчих актів, основним серед яких є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон).

Розділ II Закону регламентує статус депутата місцевої ради як представника інтересів громади на визначеній території, тобто виборців того виборчого округу, від якого він пройшов до місцевої ради. Глава 1 вказаного Закону визначає особливості діяльності депутата саме у виборчому окрузі.

Так, Закон визначає, депутат місцевої ради – це посадова особа, яка на законних інтересах представляє територіальну громаду чи коло осіб, які є виборцями на визначеному виборчому окрузі.

В обов'язки депутата місцевої ради входить діяльність щодо вираження та захисту інтересів визначеної по територіальній ознаці громади чи її частини – тобто кола виборців встановленого округу. Також депутат повинен в повному обсязі виконувати покладені на нього доручення, але у межах тих повноважень, які визначені законодавчою базою, та приймати безпосередню участь у процесах.

Необхідно зазначити, що згідно Закону депутати місцевої ради наділені повним обсягом правових повноважень, які необхідні їм для участі у роботі міської ради та її органів.

Набуття депутатами повноважень відбувається після обрання їх до рад згідно із Законом України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Також згідно основних положень чинного законодавства депутатська діяльність може бути достроково припинена на основі підстав, які визначають у положеннях вищезазначеного закону.

На основі законодавчих положень будь – який депутат місцевої ради має право здійснювати свої повноваження, одночасно поєднуючи їх з іншою трудовою діяльністю (наприклад виробничою чи службовою). Але законодавство також передбачає умови несумісності статусу депутата місцевої ради з певними видами посад а також з трудовими обов'язками певних видів.

Законодавством не оминається і питання депутатської етики в процесі його управлінської діяльності та здійсненні публічного управління. В Законі міститься чіткий перелік правил, які регламентують депутатську етику.

Ще одним важливим організаційно – правовим моментом в діяльності депутатів місцевих рад є те, що коли депутат набуває своїх повноважень після обрання, йому в обов'язковому порядку видається посвідчення депутата та і нагрудний знак визначеного зразку.

В розділі IV Закону міститься перелік гарантій щодо здійснення депутатської діяльності.

В статті 30 Закону зафіксовано те, що повноваження депутата місцевої ради є непорушними. Повноваження депутата не можуть бути обмеженими ніякими посадовими особами чи органами, окрім випадків, передбачених українським законодавством [24].

Також для депутата повинні бути створені відповідні умови та повинно бути повне забезпечення необхідними матеріалами та документами для реалізації

його повноважень як депутата. При цьому місцеві органи влади зобов'язуються у сприянні депутатам щодо здійснення їх повноважень.

У випадку, коли відбувається засідання сесії, чи комісії місцевої ради, для того, щоб депутат міг здійснити свої повноваження він звільняється від своїх трудових або службових зобов'язань.

Депутат місцевої ради має право на безоплатний проїзд, яке передбачене нормативними положеннями Закону.

Згідно положень розділу V Закону депутат може бути відкликаний за народною ініціативою. В статті 37 міститься чіткий перелік підстав для здійснення такого відкликання. Такими підставами можуть бути:

- депутатське порушення положень Конституції та законів України;
- коли депутат протягом року пропускає більше половини пленарних засідань місцевої ради;
- коли відбувається розбіжність у практичних діях депутата з основним положенням передвиборної програми тієї політичної партії, від якої був обраний депутат;
- у випадку відсутності фактів звітування депутатом виборцям та небажання проводити зустрічі з виборцями.

Організаційно – правовий статус депутата також змінюється у разі зміни статусу ради, до складу якої він входить та у випадках зміни адміністративно – територіального устрою визначеної території, також у разі віднесення населених пунктів до інших категорій (наприклад міст обласного значення) та у випадках проведення виборів до новоутворених місцевих рад [37].

1.3 Зміст основних повноважень депутатів місцевих рад

Розділ III Закону визначає депутата місцевої ради як її повноважного члена.

В главі 1 міститься перелік повноважень депутата місцевої ради у раді Так, основним обов'язком народних обранців у містах є забезпечення законності відповідної територіальної громади. Крім цього, вони мають набір прав, які дозволяють їм брати участь у роботі органів міської ради, а також її допоміжних організаціях.

Щоб стати депутатом СМР, необхідно відповідати таким умовам [19]:

- громадянство України;
- повноліття;
- відсутність судимості.

Депутат СМР стає законодавчо визнаним, коли відбувається офіційна процедура оголошення результатів місцевих виборів територіальною виборчою комісією. Далі, його повноваження набирають законної сили.

Умовно права та обов'язки депутатів СМР поділяються на дві категорії:

- дії, що поширюються на виборчий округ;
- дії, що поширюються на Раду та відповідні органи.

Фундаментальні права депутата СМР:

- від свого імені здійснювати та захищати інтереси громадян щодо своєї виборчої дільниці;
- брати до уваги і вирішувати соціальні питання в органах місцевого самоврядування, в установах, на підприємствах і організаціях, в межах компетенції Міської ради.
- право на невідкладний прийом.
- користуватися безпосереднім правом голосу на різних засіданнях інших органів місцевої влади та відповідних порад;
- брати участь у зборах громадян, які перебувають на території його виборчого округу;

- здійснювати право на взаємодію з органами ЗМІ для повідомлення населення про різні проведені роботи щодо персональної діяльності, а також роботи з питань громадськості місцевих органів управління;
- цікавитись проблемами, які безпосередньо пов'язані з інтересами електорату;
- активно взаємодіяти з відповідними організаціями, органами місцевого самоврядування та посадовими особами для подальшого вирішення поставлених завдань;
- невідступно прагнути усунення усіляких правопорушень та відтворення сприятливого правового середовища;
- застосовувати у своїй діяльності основні нормативні важелі впливу – питання, запити та звернення;
- користуватися ініціативою внесення різноманітних пропозицій щодо своєї діяльності на розгляд різних організацій, органів та посадових осіб.

Основні обов'язки депутата СМР:

- бути завжди на зв'язку з електоратом, а саме з громадянами певної виборчої дільниці, виробничими колективами, органами місцевого самоврядування та соціальними установами;
- здійснювати інформування електорату про досягнуті результати з боку ради та її органів, з періодичністю раз на півроку;
- призначати прийом та оголошувати про відповідні дні та години проведення зустрічей з виборцями;
- всіляко брати на контроль питання, що стосуються територіальної громади з подальшим їх вирішенням;

Розглянемо організаційно – правові засади діяльності депутата у міській раді та створених ним органах:

- подавати свою кандидатуру на вибори та брати в них участь;
- виступати як представник народної волі у державному органі;

- користуватися правом на внесення ініціатив на розгляд міської ради та допоміжних органів управління;
- для продуктивної діяльності об'єднуватися з фракціями та групами, що входять до відповідних Рад;
- робити зауваження під час засідань щодо порядку встановленим відповідним регламентом;
- вносити ініціативу перевірок підконтрольних органів та підприємств Міській раді;
- звертатися з пропозиціями щодо індивідуальної діяльності до органів місцевого самоврядування;
- під час виступів, використовувати аргументовані доводи та вносити довідки щодо тих чи інших мотивів голосування;
- ознайомлюватися з офіційними джерелами виступів, а саме стенограмами та протоколами;
- від імені громадськості виступати на засіданнях міської ради з відповідними зверненнями та заявами від імені громади та окремих громадян;
- брати активну участь у дебатах, за необхідності ставити запитання доповідачу та головуючого на засіданні;

Весь депутатський корпус СМР повинен прагнути керуватися та використовувати у своїй діяльності:

- Конституцією України;
- Указами Президента;
- Постановами Кабінету Міністрів України;
- Регламентом СМР;
- якісно виконувати доручення органів місцевого самоврядування, міського голови (мера), а також доповідати їм про виконану роботу;
- брати активну участь у зборах Міської ради та її органах;
- сприяти виконанню всіх поставлених завдань [41].

РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД

2.1 Організаційно – правова характеристика Сумської міської ради

Сумська міська рада (далі СМР) є органом місцевого самоврядування в Сумській області, була зареєстрована 21.05.1997 року та знаходиться за адресою: Сумська область, місто Суми, майдан Незалежності, 2.

Очолює Сумську міську раду її голова – Лисенко Олександр Миколайович (27.03.1971 р. н.), він є громадянином України, має вищу освіту. З 2006 року являється членом партії ВО «Батьківщина». Секретарем СМР є Резнік Олег Миколайович.

Розглянемо депутатський склад Сумської міської ради VIII скликання.

Депутатський корпус налічує у своєму складі 42 депутати, обраних на законних підставах (рис. 2.1).

За партійною приналежністю депутатський корпус Сумської міської ради має наступну структуру:

- СМПО «ВО «Батьківщина» – 13 депутатів (Баранов А.В., Васюнін Д.Г., Вегера О.О., Грובה В.П., Домінас В.М., Дяговець О.В., Зименко О.В., Кубрак О.М., Левченко О.О., Липова С.А., Сагач А.Г., Шилов В.О., Джарішнелов О.В.).
- СМОП «Європейська Солідарність» – 9 депутатів (Акперов В.В., Босенко І.М., Галаєв Р.М.-Ш., Губська І.О., Косяненко Є.Є., Нагорна М.Ю., Резнік Д.М., Хандурін Д.В., Чепік В.І.).
- СМОП «Опозиційна платформа – «За життя» – 9 депутатів (Гризодуб Г.П., Жиленко В.М., Жиленко Ю.М., Зюзь Є.О., Корольов О.О., Перепека І.О., Перепека Ю.О., Соколов О.О., Тихенко К.П.).

- СМОП «Слуга Народу» – 8 депутатів (Галаєв Р.М.-Ш., Дмитренко С.М., Зеленський М.О., Кальченко І.В., Кобзар А.М., Куц В.В., Лазарев Є.О., Резнік О.М.).

- СМОП «Сила і честь» – 3 депутати (Дяденко І.О., Кисіль О.А., Купрейчик І.В.).

Лантушенко Д. С. на підставі рішення Сумської міської ради № 2233-МР від 01.11.2021 достроково припинив повноваження депутата Сумської міської ради VIII скликання.

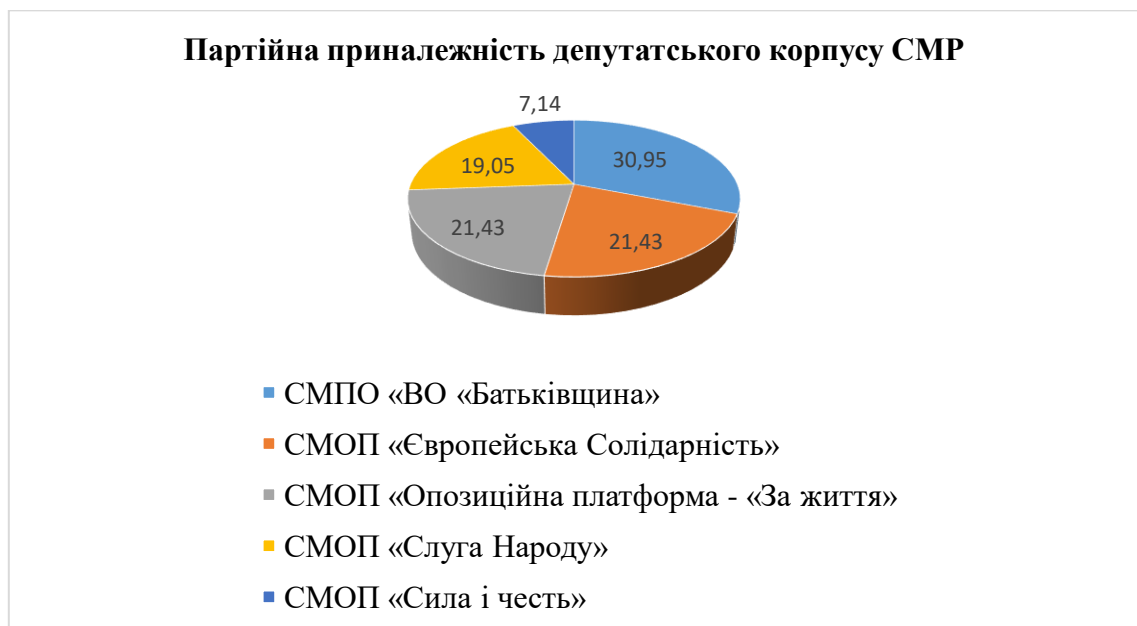

Рисунок 2.1 – Структура депутатського корпусу СМР за партійною приналежністю

Джерело: Інформаційний портал Сумської міської ради <https://smr.gov.ua>

Визначимося зі складом виконавчого комітету Сумської міської ради: Лисенко О.М., Бондаренко М.Є., Байдак О.Г., Войтенко В.В., Войтенко М.Г., Іщенко Т.Д., Курсенко Н.В., Кушнір І.Г., Кучмєєв Ю.О., Латушко М.А., Мотречко В.В., Носова А.А., Павлик Ю.А., Поляков С.В., Резнік О.М.,

Савенко І.І., Сумбатов С.Р., Сурженко М.А., Тимофієв А.П., Фільо В.І.,
Чепульський Л.Л.

Виконавчі органи Сумської міської ради мають у своєму складі такі структурні підрозділи :

- 5 департаментів;
- 12 управлінь;
- 17 відділів;
- 1 сектор.

До складу дорадчих органів СМР входять:

- Громадська рада;
- Містобудівна рада;
- Молодіжна рада;
- Рада учасників АТО/ООС.

Проведемо аналітичні дослідження депутатського складу СМР.

Більшість депутатів СМР VIII скликання – керівники підприємств, установ та організацій (14 осіб). 5 депутатів – працівники представницького органу місцевого самоврядування, 9 осіб – працівники державної та бюджетної сфери (з них 5 – працівники освіти, 4 – працівники охорони здоров'я) 11 – працівники комерційних організацій, 3 – працівник громадської організації.

Всі 42 депутати мають вищу освіту.

За гендерною ознакою склад VIII скликання СМР виглядає так: 31 людина – чоловіки, 11 – жінки.

За віковою ознакою: від 30 до 45 років – 19 осіб, 46 – 55 років – 18 осіб, 56 – 65 років – 5 осіб.

Подані дані відображені у таблиці 2.1.

Істотно змінився соціальний склад депутатів СМР: якщо раніше у ньому переважали виключно бюджетники (переважно вчителі та лікарі), то нині тут чимало підприємців, які мають свої погляди на економічну ситуацію у м. Суми.

Включення бізнесменів у роботу депутатів СМР допоможе краще вирішувати проблеми міста.

Це обумовлюється тим, що місту необхідно заробляти кошти, нарощувати базу оподаткування, для того, щоб були фінансові ресурси на ремонт доріг і лікарень, на здійснення благоустрою міста, на покращення життя містян.

Вчителі та лікарі добре знають соціальні проблеми зсередини, і всі депутати до них дослухаються. А підприємці здатні правильно підказати, яким чином можна заробити додаткові гроші до місцевого бюджету.

Таблиця 2.1

Кількісний та якісний склад депутатів VIII скликання СМР

Показники	депутатів	%
Загальна кількість депутатів	42	100
за статтю		
жінки	11	26,2
чоловіки	31	73,8
за віком		
30 - 45 років	19	45,2
46 - 55 років	18	42,8
от 55 років	5	11,9
за сферою діяльності		
працівники представницького органу місцевого самоврядування	5	11,9
керівники підприємств та організацій	14	33,3
працівники державної та бюджетної сфери	9	21,4
працівники комерційних організацій	11	26,2
працівник громадської організації	3	7,1
за рівнем освіти		
вища	42	100
за посадами		
керівники	25	59,5
не керівні посади	17	40,4

Необхідність підвищення кваліфікації депутатів обумовлена наступним:

- по-перше, 37% депутатів СМР VIII скликання не обиралися раніше;

– по-друге, депутати мають глибше вникати у тонкощі правового регулювання, оскільки їм доводиться працювати на місцях над реалізацією масштабних національних проектів.

Пропозиції щодо вдосконалення роботи Ради депутатів:

- необхідність узагальнення досвіду діяльності депутатів, які працюють на громадській основі, вивчення їхньої ініціативи;
- проведення для помічників депутатів практикуму – семінару з нормотворчої роботи з метою активізації діяльності депутатів щодо розробки нормативних документів, законопроектів;
- організація «круглих столів» за участю уповноваженого з прав людини, депутатів, помічників депутатів та представників правоохоронних органів;
- активне сприяння депутатам у висвітленні їх діяльності через засоби масової інформації;
- необхідність вчинення дій, направлених на здійснення їм виплат так званих “відрядних коштів” за участь у сесіях ради й засіданнях комісій, членами яких вони є, з яких в свою чергу повинні сплачуватися податки (враховуючи досвід Польщі). Депутати СМР працюють на добровільних засадах та не отримують ні заробітну плату, ні вищезгадані “відрядні кошти”, що, на мою думку, є не правильним. Адже, плідна депутатська діяльність потребує багато часу та зусиль, щоб представляти і відстоювати права та інтереси територіальної громади, виборців свого виборчого округу, виконувати їх доручення в межах своїх повноважень, наданих законом, брати активну участь у здійсненні місцевого самоврядування, вчиняти дії, направлені на розвиток своєї території;
- сприяти депутатам у виконанні рішень СМР щодо депутатських запитів (далі ДЗ), посилити контрольну функцію керівництва з цього приводу та вживати дії щодо передбачення відповідного фінансування на порушені у запитах проблемні питання в обов’язковому порядку хоча б в наступному році.

2.2 Основні організаційно – правові форми діяльності депутатів місцевих рад

Проведений нами аналіз конституційно-правової та муніципально-правової літератури показує, що проблематика, пов'язана з механізмом реалізації депутатами представницького органу міської ради своїх повноважень, ще не знаходить достатнього відображення у науковій літературі.

Ми пов'язуємо це із двома основними причинами. Насамперед, слід зазначити нестабільність загалом муніципального законодавства і за такої нестабільності самого інституту місцевого самоврядування, звичайно ж, важко акцентувати необхідну увагу на окремих сторонах місцевого самоврядування.

По-друге, сама реформа місцевого самоврядування на всіх її етапах передбачала та передбачає пріоритет виконавчої гілки влади, у зв'язку з чим значимість представницької гілки влади дещо зменшена, а водночас і значимість окремих депутатів як народних представників також, на наш погляд, недооцінюється, особливо це стосується інституту місцевого самоврядування. Звідси, ми вважаємо, і нестача наукової уваги до таких питань, як форми депутатської діяльності на муніципальному рівні. Одним словом, слід розділяти та окремо розглядати форми і методи депутатської діяльності, однак і в теорії муніципального права, і в нормативно-правових актах ці поняття настільки переплітаються, так часто одне й те саме повноваження називається і формою, і методом депутатської діяльності, що ми не вважаємо за доцільне виділяти їх, оскільки це може невиправдано ускладнити міркування; очевидно, таке виділення, і насамперед теоретично, – це справа майбутнього. У зв'язку з цим ми не акцентуватимемо увагу на відмінностях між формами, методами та напрямками депутатської діяльності. Сюди належить і проблема забезпечення належного професійного рівня депутатської діяльності на муніципальному рівні

з урахуванням того, що така здійснюється в абсолютній більшості випадків на непостійній основі.

Аналіз наявної літератури, правової бази та практики діяльності депутатів муніципального рівня дає підставу виділити такі основні форми діяльності, в рамках яких здійснюється реалізація місцевим депутатом своїх повноважень [17]:

- 1) робота депутата у представницькому органі місцевого самоврядування;
- 2) робота депутата із населенням свого виборчого округу;
- 3) використання ДЗ;
- 4) взаємодія депутата з різними установами, організаціями, підприємствами, посадовими та іншими особами з питань місцевого значення.

У рамках цих форм депутат трансформує довіру, яку йому надає населення, у конкретні відносини на користь населення, яке обирало депутатів до міської ради.

Слід зазначити, що перша форма (робота депутата у представницькому органі місцевого самоврядування) пов'язана як з обов'язками, так і правами депутата.

Друга форма передбачає насамперед обов'язки.

Третя форма визначена правом депутата – така сама, як і четвертий напрямок.

Зазначені форми в чинному законодавстві як про місцеве самоврядування, так і законодавство про вибори докладно не розкриваються, що можна розцінювати як недолік.

Так, у Законі України «Про місцеві вибори» № 595-VIII від 14.07.2015 закріплюються такі форми депутатської діяльності депутата представницького органу місцевого самоврядування:

- а) участь у засіданнях представницького органу місцевого самоврядування;
- б) участь у роботі комісій, які створюються представницьким органом місцевого самоврядування;

- в) участь у роботі депутатських об'єднань;
- г) участь у виконанні доручень представницького органу місцевого самоврядування;
- д) поводження з ДЗ;
- е) робота з виборцями.

З проведеної аналітичної роботи необхідно зазначити, що на сучасному етапі розвитку системи публічного правління існує необхідність у подальшому вдосконаленні та нормативно – правовому регулюванні основних форм та методів діяльності депутатів місцевих рад.

Глава 2 II розділу Закону регламентує індивідуальні та колективні форми реалізації депутатом СМР своїх повноважень у виборчому окрузі.

Згідно статті 12 депутат СМР має право на розгляд пропозицій, заяв і скарг громадян. Він повинен вивчити причини, через які виникають скарги громадян, і вносить пропозиції щоб їх усунути.

Також, у межах власних повноважень, депутат СМР проводить контроль за розглядом заяв та скарг виборців, які були надіслані ним, та за поданням пропозицій органами, що уповноважені вирішити ці проблемні питання.

Депутат СМР має право на невідкладний прийом та на одержання необхідної інформації у відповідних органах та установах. Право вимагати усунення порушення законності закріплене за депутатом СМР.

По результатах своєї діяльності щодо публічного управління депутат СМР повинен подавати звіти перед виборцями та проводити безпосередні зустрічі з ними.

Безпосередньо депутатам СМР виборці можуть давати доручення на зборах під час його звітів чи зустрічей щодо вирішення проблемних питань, які постали на його виборчому окрузі.

Також у главі 2 розділу III Закону також регламентує сесійні та позасесійні форми діяльності депутатів. В статті 20 вказано Закону регламентується порядок

участі депутата на сесії ради та засіданнях її органів. На засадах вільного колективного обговорення на сесіях відбувається вирішення питань депутатами. Депутати в обов'язковому порядку входять до складу однієї з постійних комісій, що які формуються у раді.

Прямим обов'язком депутат є його присутність на пленарних засіданнях ради, засіданнях комісії, до складу яких він належить.

Основні організаційно – правові форми діяльності депутатів СМР подані на рис. 2.2 [12].

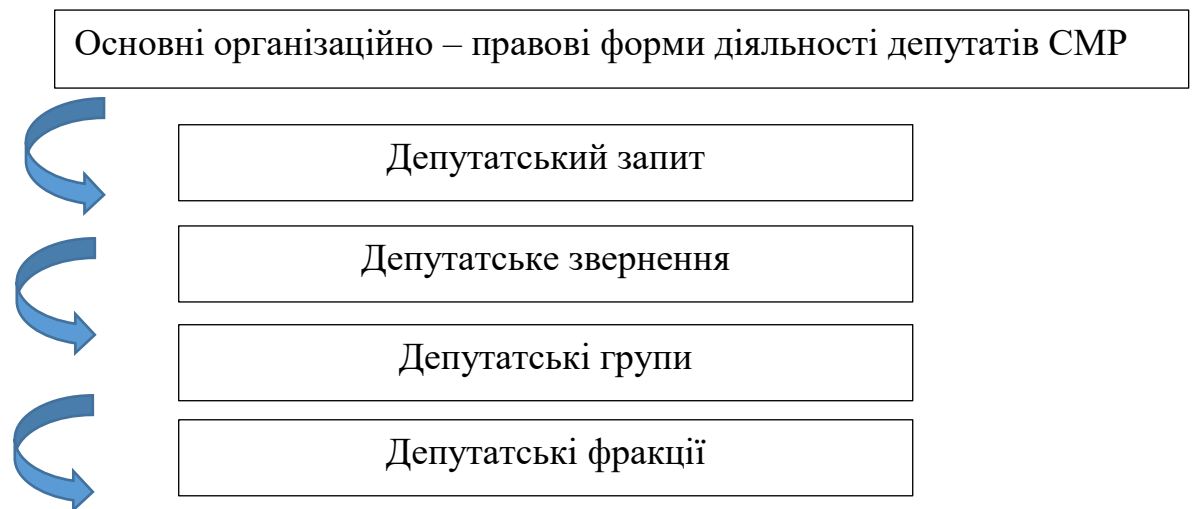

Рисунок 2.2 – Основні організаційно – правові форми діяльності депутатів СМР

Депутатський запит – депутатська вимога, яку підтримує рада до посадових осіб ради і її органів з питань, які віднесені до відання ради.

Депутатське запитання – це метод отримання інформаційних даних депутатом місцевої ради або інформаційне роз'яснення того чи іншого проблематичного питання.

Ще однією організаційно – правою формою діяльності депутатів СМР є депутатські групи. Для здійснення своїх посадових та владних повноважень на виборчих округах депутати місцевих рад мають право на об'єднання у

депутатські групи. Депутатська група повинна складатися у кількості, не меншій як з трьох депутатів СМР.

Депутатські фракції також є однією з форм організаційної та правової діяльності депутатів СМР. Вони утворюються на основі партійної приналежності депутатів СМР.

Депутатські групи, фракції мають право:

- 1) бути пропорційно представленими в постійних та тимчасових комісіях СМР;
- 2) приймати участь у обговоренні кандидатур, що обираються, призначаються та затверджуються СМР;
- 3) мати виступ свого представника на пленарному засіданні СМР;
- 4) об'єднуватися з іншими фракціями та групами для утворення більшості чи опозиції;
- 5) реалізовувати інші права, які не заперечують законодавству України [22].

РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД

3.1 Основні проблеми та перспективи розвитку місцевого самоуправління в Україні

Без ефективного місцевого самоврядування подальший розвиток України як демократичної держави неможливо. Потреба в нових методах, механізмах та технологіях сучасного самоврядування відчувається і на місцевому, і на загальнодержавному рівнях. Важливим елементом системи управління містом є методика об'єднання інтересів та дій трьох секторів – місцевої влади, бізнесу та громадськості. Проблема формування ефективної системи місцевого самоврядування та забезпечення реальних можливостей для населення впливати на дії влада є невід'ємними складовими соціально орієнтованої економіки та демократизації українського суспільства. На всіх рівнях влада говорить про важливість діалогу із населенням. Люди перестають бути просто «населенням», яке проживає на території даної країни, а стають самоврядним суспільством, кожен член якого в міру своїх можливостей допомагає становленню добробуту всіх.

Ключову роль у наданні житлово-комунальних послуг, а також ряду важливих у повсякденному житті суспільних благ грають органи місцевого самоврядування. Крім своїх головних функцій із забезпечення добробуту населення та надання громадських послуг, місцеве самоврядування найближчим до населення рівнем влади, інститутом самоорганізації населення та розвитку громадянського суспільства. Таким чином, активне сприяння розвитку незалежних виборних органів місцевого самоврядування, підвищення відповідальності місцевої влади перед виборцями за прийняті рішення, надання місцевим владі фінансових гарантій забезпечуватимуть необхідний ступінь автономії в прийнятті власних рішень та сприяти становленню демократичного суспільства, і навіть соціально-економічного розвитку регіону.

Сьогодні органи місцевого самоврядування є замкнутими та повноцінними. функціонувати що неспроможні. З одного боку, ними потужним пресом тисне «вертикаль» влади, з другого – власні проблеми соціальної сфери. Вихід із сформованої ситуації можливий шляхом якнайшвидшого переходу до формування багаторівневої збалансованої системи державного управління, яка дозволить налагодити життя у регіонах [27].

Українськими фахівцями протягом багатьох років напрацьовано значний методичний потенціал щодо планування та прогнозування соціально – економічного розвитку регіонів. Накопичений досвід та знання мають неоцінене значення та повинні використовуватися як база для формування сучасного інструментарію у розробці методів планування місцевого розвитку на Україні.

Для формування здорового демократичного громадянського суспільства необхідно використовувати наукові розробки на практиці та втілити їх у повсякденну роботу органів місцевого самоврядування, поєднати науково – теоретичні знання та практичний досвід міст України та зарубіжних країн. Це прискорить соціально-економічний розвиток міст, забезпечить їхнє соціально-культурне та духовне відродження.

Створення ефективної системи управління розвитком територіальних громад малих міст України – це актуальне питання сьогодення.

Цей процес потребує спеціальних методів та напрямків щодо прийняття необхідних рішень.

Сьогодні в Україні однією з найпопулярніших форм місцевої демократії є органи самоорганізації населення (ОСН). Стаття 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи самоорганізації населення відносить до системи місцевого самоврядування та визначає їх як «представницькі органи, які створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території у межах села, селища, міста».

У системі місцевого самоврядування населених пунктів мають бути сформовані органи самоорганізації населення. Для демократизації управління – залучення якомога більшої кількості жителів у цей процес, встановлення зворотного зв'язку суспільства та влади, обліку думки та пропозицій громадян при прийнятті нових рішень щодо різних напрямів діяльності міської ради – потрібні утворення більші, що охоплюють велику територію, більше населення, які за місцем проживання могли б поєднувати інтереси та думку малих частин населення.

Тому на підставі законів України доцільним є створення комітетів самоорганізації населення (КСН) з правом юридичної особи, які охоплюють всю територію міста, відповідають його мікрорайонам та селищам. Ефективним є створення та розвиток такої системи міського самоврядування за якої влада у місті знайшла б «золоту середину» у реалізації основного принципу – принцип демократизації управління. Це поєднання безпосередньої демократії та опосередкованої (представницької) демократії, тобто те, чого прагнуть органи місцевого самоврядування більшості країн світу. Система Сумського міського самоврядування з'єднує у собі з одного боку єдину вертикаль влади (згори донизу) через органи місцевого самоврядування як представницькі, так і виконавчі, з іншого боку – безпосередню демократію (знизу нагору) через систему органів самоорганізації населення.

Однак існують і певні проблеми, що обмежують дієздатність вітчизняних органів самоорганізації населення [19]:

1. Неєфективність механізмів участі громадян у вирішенні питань місцевого значення, зокрема органів самоорганізації населення.

2. Недооцінка громадянами ролі органів самоорганізації населення та їх можливостей захисту своїх інтересів. За результатами опитування з лютого 2018 року по березень 2020 року громадяни м. Суми оцінили свої можливості

впливати на місцеву раду щодо п'ятибальною шкалою: у 2020 р. – на 1,68, у 2019 р. – 1,62, у 2018 р. – 1,56 бали.

3. Недосконалість правового забезпечення функціонування органів самоорганізації населення:

- ускладнена процедура створення органів самоорганізації населення;
- відсутність диференційованого підходу до визначення повноважень органів самоорганізації населення різного рівня;
- фінансова залежність органів самоорганізації населення від місцевих рад;
- відсутність чіткого правового нормування некомерційної господарської діяльності органів самоорганізації населення.

4. Недостатнє матеріальне та науково-методологічне забезпечення діяльності органів самоорганізації населення.

5. Недостатній рівень професійної підготовки та мотивації членів ГСН. Люди із вищою освітою серед посадових осіб органів місцевого самоврядування становлять лише 65%.

6. Переважання працівників пенсійного віку та низька зацікавленість молоді.

Функціональне призначення органів влади проявляється у позитивному впливі на розвиток суспільства та забезпечення конституційних прав громадян. Це можливо лише за умови досконалого, чіткого визначення правового статусу органів усіх ланок виконавчої влади, зіставлення та поділу функцій та повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, демократичного взаємодії органів виконавчої влади з іншими структурами органів державної влади. Прозорість та доступність процедур участі у делегуванні владних повноважень, відпрацьована система інформування населення про перспективи розвитку та потенційної небезпеки, потужна мережа громадських організацій, які контролюють діяльність уряду, парламенту, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Тільки

за умови дотримання цих механізмів можна говорити про становлення процесів демократизації українського суспільства [31].

3.2 Удосконалення роботи представницьких органів місцевої влади з населенням на прикладі діяльності Сумської міської ради

В Україні завжди приділялася увага вдосконаленню та реальному зміцненню основ місцевого управління та самоврядування, розширенню прав місцевих Рад депутатів, підвищенню ефективності роботи місцевих представницьких органів влади з населенням.

Роль місцевих Рад депутатів у різних галузях життєдіяльності українського суспільства зростає. І сьогодні місцеві Ради – це той фундамент, на якому тримається державна влада, причому зараз вони мають більше можливостей здійснювати свою діяльність на благо людей.

Тісне спілкування з виборцями дозволяє депутатам глибше вникнути у проблеми та сподівання людей, поглянути на ситуацію їхніми очима. Багато питань, які хвилюють громадян виносяться для обговорення на сесії СМР, а також засідання обласного та базового рівнів.

У Сумському регіоні повинна створюватися досить розгалужена система роботи із населенням. Серед її форм – міські зібрання, щомісячні єдині дні інформування населення, прийоми громадян у населених пунктах та трудових колективах, дні депутата тощо.

Вивчення громадської думки допомагає більш оперативно та об'єктивно вирішувати багато проблем та вчасно коригувати діяльність місцевих органів влади. Слід зазначити, що в СМР саме роботі із зверненнями громадян депутатами приділяється особлива увага. Адже поряд із наданням допомоги конкретній людині звернення дає підстави для роздумів про наявність тих чи інших проблем у регіоні. Звертаючись до депутата, громадянин вносить

обґрунтовану пропозицію щодо вдосконалення діяльності органів управління, а депутатам СМР залишається лише усунути виявлені недоліки, об'єднавши зусилля виконавчого та представницького органів влади щодо виконання основного призначення – служіння народу.

Депутати СМР повинні проводити зустрічі з громадянами з метою інформування їх про свою діяльність, а також вивчення громадської думки з питань, що розглядаються на сесіях СМР, потреб населення.

Не менш важливою є і така форма діяльності депутата як звіти перед виборцями (не рідше двох разів на рік). Важливе значення має склад СМР: наскільки авторитетні та компетентні люди, які вміють бачити проблемні моменти, усувати їх, прийшли до депутатського корпусу.

Цілком очевидно, що новому скликанню депутатів СМР основний наголос потрібно зробити на наведенні ладу на землі, упорядкуванні питань землекористування у правовій площині, нагадавши таким чином людям про культуру поведінки на ній в рамках реалізації земельної реформи в Україні.

Ще одним головним напрямом діяльності СМР має стати розвиток та підтримка особистих підсобних господарств. Сьогодні для сільського мешканця це є основною можливістю почуватися господарем, і мати додаткове джерело прибутку. Саме тому бажання заробити власною працею необхідно пропагувати, широко висвітлювати і, звичайно, допомагати людям у його здійсненні.

І головний пріоритет – активна, системна та постійна робота депутатів СМР щодо вирішення проблемних питань у своїх округах. Люди повинні знати депутата в обличчя та бути впевненими в тому, що він завжди зможе вислухати та допомогти їм.

Напрямів позитивного досвіду вдосконалення роботи місцевих Рад депутатів із громадянами існує багато. Заслуговує на схвалення практика проведення Днів депутата у виборчому окрузі. У ході таких Днів народні обранці, як правило, відвідують усі населені пункти, розташовані в окрузі, об'єкти

медичного та побутового обслуговування, культури, освіти, торгівлі, зустрічаються з населенням. Для депутата це хороша можливість на практиці познайомитись із змістом життя виборців та вивчити їхні проблеми. Для мешканців – можливість прямого спілкування із народним обранцем. Завдяки Дням депутата багато проблемних питань знімаються та вирішуються на місцях, а не виносяться на більш високий рівень.

Ще однією відмінністю в діяльності СМР повинно стати тісне співробітництво з депутатами вищих Рад депутатів, Верховною Радою України. Така взаємодія неодноразово підтверджувала свою ефективність.

У цілому нині вся діяльність місцевих Рад залежить від змістовного планування з урахуванням аналізу соціально-економічної обстановки у районах і містах.

Для удосконалення організаційно – правових форм діяльності депутатів СМР особлива увага повинна приділятися [19]:

- організаційно – правовій роботі з населенням у виборчих округах;
- залученню населення до процесу розробки та прийняття рішень і виконання намічених заходів;
- пошуку та впровадження нових форм роботи за місцем проживання населення;
- взаємодії з виконавчими комітетами щодо виконання загальнодержавних завдань та вирішення місцевих проблем.

Представники органів громадського самоврядування повинні діяти в унісон із представниками СМР. Тобто це і благоустрій населених пунктів, і інформування населення, і проведення фізкультурно-спортивних, культурно-масових заходів, робота з громадськими формуваннями та багато іншого. Ефективність роботи представницьких органів місцевої влади з населенням, а отже і запорука успіху регіону, багато в чому залежить від кадрового потенціалу

органів місцевого самоврядування, підвищення їхньої кваліфікації. Саме кадри визначають успіх у будь-якій сфері.

Серед нових форм роботи з навчання та підвищення кваліфікації кадрів органів місцевого самоврядування слід зазначити обласний семінар уперше обраних голів сільських та селищних Рад депутатів, який проводиться на базі показового району. У ході такого семінару учасники, як правило, знайомляться з практикою спільної роботи органів управління та самоврядування даного району щодо вирішення питань життєзабезпечення населення, переконуються у її результативності та високій ефективності на конкретних прикладах.

Місцевим Радам для забезпечення максимальної зайнятості мешканців регіону варто тісніше співпрацювати з виконавчою владою, враховуючи, що останнім часом майже в усіх регіонах України через впровадження висококомеханізованої техніки вивільняється велика кількість робочих кадрів, відбувається різкий відтік робочої сили за кордон, особливо до Польщі. Водночас лише спільними зусиллями органів місцевого самоврядування та виконавчої влади можна створювати нові робочі місця, забезпечувати гідний рівень життя населення в конкретному регіоні та місті.

Чим вищий рівень розвитку має суспільство (у матеріальному, економічному, соціальному, політичному плані), тим більшою мірою місцеве самоврядування впливає життя та діяльність громадян у регіоні.

В Україні в цілому, та у Сумському регіоні зокрема дотримуються наступного напрямку у розвитку органів місцевої влади: місцеве самоврядування має удосконалюватися, щоб питання життєдіяльності громадян – особливо у невеликих населених пунктах – вирішувалися насамперед на місцях, саме за допомогою діяльності депутатів місцевих рад. Це непросте завдання, але воно здійсненне.

3.3 Необхідність підвищення кваліфікації структури депутатів СМР

У разі реформування місцевого самоврядування рельєфно позначилася, як дуже актуальна і гостра, проблема професійної освіти депутатів представницьких органів місцевого самоврядування.

Персональний склад депутатського корпусу СМР, що обирається, у професійному відношенні майже не передбачуваний. Суб'єктам муніципальної кадрової політики – головам рад, головам місцевих адміністрацій доводиться лише мріяти про якісну професійну підготовленість до складної та відповідальної ролі депутата в органі місцевого самоврядування, його високої професійної компетентності.

Проте з урахуванням українського досвіду розвитку місцевого самоврядування, включаючи проведення виборчих кампаній, ймовірність якісного поповнення депутатського корпусу можна спрогнозувати при використанні методів наукового аналізу кадрових процесів на місцевому рівні.

Враховуючи практику виборчих кампаній, що склалася, можна очікувати, що, як і в минулі роки, перевагу в ході виборів виборці можуть знову віддати керівникам підприємств та організацій, підприємцям та бізнесменам, працівникам сфери освіти, охорони здоров'я та культури, а також активістам політичних партій та громадських об'єднань. Не можна виключати, що серед депутатів виявиться і «народник» - завзятий «борець за правду», «непримиренний» опонент місцевої влади. Оскільки органи муніципального управління зацікавлені у формуванні лояльного їм представницького органу, то з великою ймовірністю вони можуть повністю використати наявний у їхньому розпорядженні адміністративний ресурс. Адже подібна практика буквально розквітла в період, коли голова місцевого самоврядування обирався населенням, а потім віддавав перевагу суміщенню цієї ролі з посадою голови адміністрації. Та й показники якісного складу депутатського корпусу в СМР цілком могли

демонструвати професіоналізм обраних депутатів, ступінь володіння досвідом управлінської діяльності.

Формальні показники кваліфікації не означають, що, будучи обраними до представницького органу місцевої влади, всі без винятку депутати з повною самовіддачею, високим бажанням та підвищеною відповідальністю візьмуться за безпосереднє виконання депутатських повноважень, віддаючи цьому посадову перевагу. Маючи спільні навички управління, багато хто з вперше обраних до складу депутатського корпусу депутатів слабо представляють специфіку та завдання органів місцевого самоврядування. Окремі народні обранці не готові до цього відповідального виду громадської діяльності.

Тому, як і в період радянської влади, значна частина повноважень, завдань та функцій у владних структурах місцевого рівня реалізовуватиметься муніципальними службовцями – працівниками місцевих адміністрацій. Як і раніше, саме цим працівникам належить займатися здебільшого всім діапазоном різноманітних питань: від підготовки робочих матеріалів, аналітичних довідок, записок до засідань сесій представницького органу та комісій ради до розробки проектів рішень органу місцевого самоврядування.

Не є рідкісною і ситуація, за якої окремі кандидати в депутати прагнуть бути обраними та потрапити до представницького органу, переслідуючи свої особисті цілі та інтереси. Згодом це переростає у конфлікті інтересів ситуації, за якої особиста зацікавленість депутата впливає чи може вплинути на об'єктивне виконання ним депутатських обов'язків. При цьому може виникнути суперечність між інтересами депутата та законними інтересами громадян, громадських організацій, соціальних груп населення.

Нерідко причиною виникнення конфліктних ситуацій у структурі влади стає не лише прояв амбіцій з боку окремих осіб, а й слабка професійна компетентність, непоінформованість депутата у змісті депутатської діяльності, відсутність досвіду та навичок у роботі представницького органу влади. Тут стає

особливо важливою та необхідною роль керівників органів місцевого самоврядування. Саме вони в першу чергу повинні виявляти осмислений підхід до професіоналізації депутатського корпусу, прагнення розробки програм професійного розвитку кадрів апарату (муніципальних службовців) і депутатського корпусу, реалізувати заходи щодо зміцнення морально-психологічного клімату депутатів СМР. Посадові особи місцевих органів влади мають бути справжніми політичними та духовними лідерами муніципальних спільнот.

Відомо, що часом причиною конфронтації між представницьким органом та виконавчою владою є прагнення депутатів будь-яким шляхом виконати свої передвиборчі обіцянки. Перше розчарування приходить під час «битви за бюджет», оскільки бюджетна забезпеченість нерідко недостатня для вирішення питань місцевого значення, гострих проблем життєдіяльності місцевого співтовариства.

Не на всі гострі питання можна отримати відповіді як у державному та і у регіональному законодавстві, яке регулює сферу місцевого самоврядування. Тому від представницького органу вимагається вирішення гострих проблем на місцях, використовуючи можливості муніципального представницького органу, продуманої професійної підготовки депутатського корпусу. І навряд чи тут можуть бути прийнятними адміністративні важелі. Потрібні педагогічні методи, прояви такту та зацікавленості у реальній організаційно-методичній та ресурсній допомозі депутатам у питаннях їх професійної орієнтації, підвищенні компетентності та компетенції. Адже представницький орган за своїм професіоналізмом не повинен поступатися виконавчому, а депутати - муніципальним службовцям місцевої адміністрації.

Багато проблем місцевого самоврядування не вирішуються саме через слабку компетенцію в практичних питаннях управління представницького органу порівняно з виконавчим. Адже депутати представницького органу мають

виступати не тільки у ролі носіїв громадської думки, а й експертів запропонованих нормативно-правових актів СМР, програм соціально-економічного розвитку, цільових комплексних програм, бюджетного процесу, управління майном».

Як відомо, на представницькі органи муніципалітету у функціональному відношенні покладено завдання контролю діяльності місцевої адміністрації у питаннях реалізації повноважень органів місцевого самоврядування. Якщо ще й голова місцевого самоврядування – одночасно керівник представницького органу, то весь обсяг, повноваження і роль цієї гілки влади істотно зростають.

Підготовка та професійний розвиток працівників муніципальних органів та депутатського корпусу СМР – необхідна умова розвитку та підвищення ефективності органів місцевого самоврядування, результативності муніципальної служби. На місцях затягнулися очікування правового визначення статусу депутата, члена виборного органу та посадової особи місцевого самоврядування. Все більш невиправданою стає абсолютизація самостійного регулювання державних відносин суб'єктами публічного управління.

Напрацювання та правове закріплення єдиного підходу та законодавчого механізму до вирішення важливих питань професійного розвитку депутатів та муніципальних службовців, а також завдань підвищення якості муніципальних послуг могли б значною мірою сприяти інституційній організації місцевого самоврядування, ефективності його представницьких та виконавчих органів [19].

ВИСНОВКИ

На тлі розбудови економічних відносин в умовах спаду виробництва, зміни форм власності, інфляції докорінно погіршився рівень життя населення України. У зв'язку з кризовими явищами вирішення дедалі більшої кількості проблем щодо підвищення добробуту населення, зниження рівня бідності, забезпечення сталого

економічного зростання на базі зростання конкурентоспроможності української економіки можна досягти за допомогою економічної та фінансової децентралізації.

Саме на регіональному та місцевому рівнях управління найчастіше зосереджені ключові важелі впливу в рамках середньострокової програми. Розумний баланс прав та обов'язків, повноважень та відповідальності всіх рівнів влади та управління є необхідним етапом на шляху розвитку громадянського суспільства та його демократизації в Україні.

Сьогодні в Україні величезного значення набуває максимально широке застосування механізмів самоврядування. Чим частіше громадяни будуть використовувати форми прямої демократії, самостійно або об'єднуючись з іншими громадянами, тим швидше відбуватиметься процес становлення місцевого самоврядування і тим стійкішим стане місцеве суспільство.

Звичайно, у демократичному суспільстві участь громадян не закінчується кабінетою для голосування, а виявляється у щоденній діяльності. Демократія відрізняється від інших політичних систем саме рівнем участі громадян, у процесі управління. Залучаючи громадян до виконання завдань, що стоять перед суспільством, можна підвищити їхню зацікавленість у добробуті суспільства та розуміння природи місцевого самоврядування. Залучення громадян є основною функцією муніципальних органів, саме вони займаються інформуванням громадян, організацією консультацій, створенням дорадчих та консультативних рад.

Тому необхідний пошук найбільш оптимальних способів об'єднання приватних та суспільних інтересів у розвитку соціально-економічних відносин на місцях, нових, як індивідуальних, так і колективних, форм участі населення у здійсненні місцевого самоврядування. Без ефективного місцевого самоврядування подальший розвиток України як демократичної держави неможливий. Потреба нових методах, механізмах і технологіях сучасного

самоврядування відчувається і місцевому, і загальнодержавному рівнях. Важливим елементом системи управління містом є методика об'єднання інтересів та дій трьох секторів – місцевої влади, бізнесу та громадськості. Проблема формування ефективної системи місцевого самоврядування та забезпечення реальних можливостей для населення впливати на дії влади є невід'ємними складовими соціально-орієнтованої економіки та демократизації українського суспільства. На всіх рівнях влада говорить про важливість діалогу із населенням. Люди перестають бути просто «населенням», яке проживає на території цієї країни, а стають самоврядним суспільством, кожен член якого в міру своїх можливостей допомагає становленню добробуту всіх.

Метою нашої дипломної роботи була розробка рекомендацій щодо вдосконалення роботи депутатів СМР.

На основі дослідження проблеми удосконалення діяльності депутатів СМР було виявлено наступне.

Місьцеве самоврядування діє у містах, районах, селах чи інших територіальних одиницях. У його компетенцію входить затвердження місцевого бюджету, управління муніципальною власністю, охорона громадського порядку та інші соціально-економічні питання місцевого значення, які не виключені з його введення, не передані державним органам. Відповідно до Конституції місьцеве самоврядування в Україні здійснюється громадянами у різних організаційних формах. У вирішенні питань місцевого значення велика роль відводиться органам місцевого самоврядування та посадовим особам місцевого самоврядування.

Необхідність підвищення рівня кваліфікації депутатів визначається тим, що у депутатів на даний не сформувався в повному обсязі розуміння вимог сучасного законодавства, які кардинально змінилися, щодо вирішення питань місцевого значення.

У першому розділі нашої дипломної роботи ми провели теоретичне дослідження організаційно – правових форм діяльності місцевого самоврядування в Україні. Визначили роль та структура інститутів місцевого самоврядування у системі публічного управління та з'ясували зміст організаційно – правового статусу депутатів місцевих рад. Також в даному розділі було розглянуто зміст основних повноважень депутатів місцевих рад.

Другий розділ диплому містив аналітичне дослідження організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад. Ми розглянули організаційно – правову характеристику Сумської міської ради та основні організаційно – правові форми діяльності депутатів місцевих рад.

Третій розділ містив основні напрямки удосконалення організаційно – правових форм діяльності депутатів місцевих рад. Нами були висвітлені основні проблеми та перспективи розвитку місцевого самоуправління в Україні та напрацьовані шляхи удосконалення роботи представницьких органів місцевої влади з населенням на прикладі діяльності Сумської міської ради. Також ми обґрунтували необхідність підвищення кваліфікації структури депутатів СМР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади : монографія / [А.О. Чемерис, М.Д. Лесечко, А.В. Ліпенцев та ін. .]; за заг. ред. А.О. Чемериса. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2014. – 152 с.
2. Аспекти публічного управління: науковий журнал / засновник Дн-вский регіон. інс-т. держ. управ. Нац. акад. держ. управ. при Президентові України. – Вид-во Грані. – 2017 – 2021.
3. Андрійко О. Академічні дослідження проблем державного управління та адміністративного права: результати і перспективи / О. Андрійко, В. Полухович // Юридичний журнал,. – 2020. – № 5.
4. Базарна О.В. Поняття, суть, природа публічного управління та державного управління / О.В. Базарна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля: Збірник наукових праць. - Харків: 2016. - № 1, ч. 2. - с. 59-64.
5. Бакуменко В. Аналіз та оцінювання стану адміністративного реформування в Україні / В. Бакуменко, С. Кравченко, Л. Штика // Вісн. НАДУ. - 2016. - № 4. - С. 5-19.
6. Безверхнюк Т. М. Публічна сфера як предметна область проектного менеджменту [Електронний ресурс] / Т.М. Безверхнюк // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – № 2(3). – 2018.
7. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрайяна. – 3-е издание стереотипное. – М. : Институт новой экономики, 1998. – 864 с.
8. Босак О.З. Публічне управління як нова модель управління у державному секторі / О.З. Босак // Державне управління: теорія та практика: Збірник наукових праць. - Х.: Вид-во «Магістр», 2020. - № 2.

9. Бутирська Т.О. Методологія принципу композиції в публічному управлінні / Т.О. Бутирська // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (28 листопада 2019 р.). – Полтава: ПолтНТУ, 2019. – Ч. I. – 171 с.
10. Валевський О. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства / О. Валевський. - К. : Вид-во НАДУ, 2017. - 217 с.
11. Ворона П. В. Досвід проектної діяльності органів місцевого самоврядування Полтавської області в рамках Всеукраїнського конкурсу проектів і програм розвитку місцевого самоврядування за період 2017-2019 рр. / П. В. Ворона, Н. А. Костіна // Актуальні проблеми державного управління : 290 ХарРІДУ. – 2019. - №2(46).
12. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / [за ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла]. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.
13. Гонюкова Л. Громадсько-політичні об'єднання як суб'єкти політичного процесу: конспект лекцій / Л. Гонюкова. - К. : НАДУ, 2010. - 66 с.
14. Громадські організації в Україні : нормативно-правове регулювання / упоряд. О. М. Роїна. - К. : Вид-во КНТ, 2017. - 144 с.
15. Дафт Р.Л. Менеджмент : пер. с англ. / Р. Л. Дафт. - СПб. : Изд-во "Питер", 2000. - 832 с.
16. Сумська міська рада. Режим доступу: <https://smr.gov.ua/uk/miska-ylada/vikonavchi-organi.html>.
17. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. - Львів : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2002. - 352 с.
18. Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : матеріали VI Міжнар. наук. конф. аспірантів

та докторантів з державного управління, 22 трав. 2016 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. – 310 с.

19. Державне управління : словник-довідник / уклад. : В. Д. Бакуменко, Д.О. Безносенко, І. М. Вазар ; за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. - К. : Вид-во УАДУ, 2016. - 228 с.

20. Державне управління: словник-довідник / уклад.: В. Д. Бакуменко (кер. творч. кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, В. М. Князев та ін. ; за заг. ред. В.М. Князева, В. Д. Бакуменка. - К. : Вид-во УАДУ, 2012.

21. Державне управління в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юр. наук, проф. В. Б. Авер'янова. - К.: Вид-во ТОВ «СОМІ», 2015.

22. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку: навч. посіб. – К.: Центр громадської експертизи, Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2018. – 176 с.

23. Енциклопедія державного управління. [Текст] у 8 т. - Т. 1. Теорія державного управління / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-редкол.: Ю.В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. - К.: НАДУ, 2017. - 747 с.

24. Желюк Т.Л. Публічне управління: сучасні реалії та перспективи для України / Т.Л. Желюк // Збірник матеріалів доповідей за матеріалами Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Публічне управління та регіональна політика в країнах Центральної і Східної Європи»(22 жовтня 2012 року). – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 202 с.

25. Зарубіжний досвід публічного адміністрування: метод. рек. / за заг. ред. Н.М. Мельтюхової. - К. : НАДУ, 2015. - 28 с.

26. Колодій А. Процес деліберації як складового демократичного врядування / А. Колодій / Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування : матеріали науково-практичної Конференції ЛРІДУ НАДУ при Президентові України (4 квітня 2008 р.). – Львів, 2018. – С. 106–110.

27. Лахижа М. Адаптація державної служби України до стандартів ЄС: регіональні аспекти / М. Лахижа // Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції : матеріали наук.-практ. конф. (17 груд. 2015 р., м. Дніпро) / за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2015. – С. 22–24.
28. Логунова М. Соціально-психологічні чинники культури державного управління / М. Логунова // Вісн. УА.ДУ. - 2020. - № 3. - С. 295-303.
29. Малиновський В. Я. Державне управління: Навчальний посібник / В.Я. Малиновський. - Вид. 2-ге, доп. та перероб.- К.: Атіка, 2017. - 576 с.
30. Мартиненко В. Питання парадоксальності сучасного державно-управлінського знання / В. Мартиненко, Ю. Древаль // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. праць Асоціації докторів наук з держ. упр. – Х. : Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2021. – № 1 (5). – С. 60–65.
31. Маруховський О. Сутність концепції демократичної участі / О.Маруховський // Політ. менеджмент. - 2018. - № 1 (16). - С. 73-85.
32. Менеджмент у державному управлінні: особлива частина: навч.посіб. / В.П. Петков, С.В. Петков, Л.Р. Наливайко, О.Г. Комісаров., та ін.; за заг. ред. Петков В.П. – К.: КНТ, 2021 – 216 с.
33. Основи менеджменту. Теорія і практика: навч. посіб. / Г.Є. Мошек, І.П. Миколайчук, Ю.І. Палеха та ін.: за заг. ред. проф. Мошека Г.Є. – К: Вид-во Ліра-К, 2018. – 528 с.
34. Палеха Ю.І. Менеджмент персоналу: навч. посіб. 2-ге вид., виправлене. – К.: Вид-во Ліра-К. – 2018. – 336 с.
35. Психологія менеджменту (соціонічний аспект): навч. посіб. / М.Д. Білокур, О.І. Дацій, О.А. Савенко та ін. – Дніпро: Літограф, 2017. 224 с.
36. Публічне врядування / наук.-ред. кол.: В.С. Загорський [та інш.] - Львів: ЛРІДУ, НАДУ, 2017. - 712 с.

37. Радченко О. Сучасне реформування місцевого самоврядування / О.Радченко // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. праць Асоціації докторів наук з держ. упр. – Х. : Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2021. – № 1 (5). – С. 90– 96.
38. Рульєв В.А. Менеджмент: навч. посіб. В.А. Рульєв, С.О. Гуткевич. – К.: Центр учбової літ-ри, 2021. – 312 с.
39. Толкованов В.В. Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні / В.В. Толкованов, А.К. Гук, В.М. Олуйко, В.Я. Прошко. – К. : Крамар, 2019. – 199 с.
40. Шарій В.І. Характеристика світових тенденцій розвитку місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / В.І. Шарій // Публічне адміністрування: теорія і практика : електронний збірник наукових праць. – 2019. – Випуск 1(7).
41. Шахов В. А. Державно-владні відносини : навч.-метод. посіб. / В.А. Шахов. - К. : Вид-во НАДУ, 2019. - 81 с.